

Arkivpodden

Den som dricker tänker icke, den som tänker, dricker icke

Medverkande: Martin Ahlström, Mia Nilsson.

Inledning: Carita Rösler

[musik: ES_First regiment march – Nico Dickens]

Anslag

Carita Rösler: *I ett halvt sekel ha hundratusende svenska män och kvinnor väntat på att få gå till en avgörande slutstrid för frihet från rusdrycksslaveriet. Den dagen är nu inne! Må vi då alla vara beredda! I detta verk finnes rum för den åldriges levnadsvishet, för ungdomens flammande rättfärdighetskänsla, för den mognade mannens målmedvetna kraft och för kvinnornas omsorg om hemmets och barnens intressen! Fram till arbetet, till seger!*

Undertecknat

Förbundsvännernas Rikskommité

Källa: tidningen Förbudsomröstningen nummer 1, utgiven av Förbundsvännernas Riksförbund. Föreningsarkivet i Jämtlands län

[musik: ES_First regiment march – Nico Dickens]

Martin Ahlström: Hej, och välkomna till Riksarkivets podd Dokumenten berättar som spelas in i vår studio på Riksarkivet i Östersund. Jag heter Martin Ahlström och är arkivarie här. Med mig i studion idag har jag Mia Nilsson, arkivarie på Föreningsarkivet här i Jämtlands län, välkommen!

Mia Nilsson: Tackar! Hej!

Martin: Du är ju ett känt namn för våra lyssnare, för du var ju med och startade den här podden för två år sedan när du jobbade i Riksarkivet. Men nu jobbar du på Föreningsarkivet, som håller till i samma hus som oss. Ett arkiv som specialiserar sig på att ta tillvara och tillgängliggöra alla möjliga sorters föreningars arkiv i Jämtland och Härjedalen.

Mia: Ja, Föreningarna var väldigt viktiga aktörer i samhällsutvecklingen Sverige på 18 – 1900-talet, och det är en viktig uppgift att ta hand om deras arkiv för att man ska få en så fullständig bild som möjligt av Sveriges historia. Föreningsarkiven ger mycket information om vårt samhälle som man inte kan hitta i de statliga myndigheternas arkiv.

Martin: och det finns Föreningarkiv eller Folkrörelsearkiv på många platser i landet?

Mia: Ja, de finns i varje län?

Martin: Ja. I dag ska vi prata om något dagsaktuellt, eller kanske evigt aktuellt – droger och missbruk.

Mia: Ja. Det temat är ju inte nytt precis. Droger och framförallt alkohol är ju något som folk har dragits till och använt i alla tider. Och

idag ska det handla om när man i Sverige för exakt 100 år sedan tog ett krafttag mot alkoholen och gjorde en folkomröstning om totalt förbud av försäljning av alkohol.

Martin: Det är det kanske inte så många av våra yngre lyssnare som känner till?

Mia: Nej, kanske inte. Det var dock en stor sak då, och många många var engagerade runt om i landet. Det kom också att påverka dels alkoholpolitiken dels nykterhetsrörelsen under många år framåt.

Martin: Ja, det kan man ju förstå. Tänk om någon i dag skulle lägga fram förslaget att stänga Systembolaget... och alla annan alkoholförsäljning...

Mia: Ja, det skulle nog ingen politiker våga göra idag. Men det skedde för 100 år sedan. Jag ska prata om 100 årsminnet av Sveriges första folkomröstning som handlade om Ja eller nej till ett totalt förbud av rusdrycksförsäljning. Eller Förbudsomröstningen som den kom att kallas.

Martin: Ja, den omröstningen har jag ju hört talas om. Du har med dig flera dokument – vad är det för något?

Mia: Det är dels en insamlingslista från lokalföreningen Hjerpe Skans en IOGT-förening från Järpen, i Åre kommun, dels en propagandaaffisch från Nej-sidan.

Martin: Det är en riktig propagandaaffisch! Den är väldigt röd över lag och påminner ganska mycket om något som skulle ha kunnat komma från en kommunistisk folkrörelse eller liknande. Det står så här på den:

Den 27:e augusti sker förbudsomröstningen. Tänk noga efter om ni på edert ansvar vill taga ett förbudsexperiment i vårt land.

Mia: Motivet är en trehövdad svart orm, lite lik en hydra kanske. Ormen kan ju även stå för domedag och elände. På själva ormarna står budskap som: spioneri, skräckvälde, angiveri. Och under står det: *Tänk först, rösta sedan Nej!*

Man får tänka sig för lite i den här historien - det är lätt att uppfatta slagorden som Ja eller nej till sprit! Men det var ju Ja eller nej till förbud. Det kan lätt bli lite snurrigt annars.

Martin: Det andra dokumentet handlade om insamling. Till vad?

Mia: Nykterhetsorganisationerna hade då 1922 länge förespråkat ett förbud mot alkohol, då man menade att det var den enda vägen för att stävja det utbredda missbruket.

När väl beslutet om en folkomröstning kom insåg organisationerna att man det var snabba ryck, det var i princip en sommar de hade på sig att propagera inför omröstningen. Eftersom IOGT redan var organiserade var man snabbt i gång att samla in stora mängder pengar för att kunna trycka upp och sprida olika typer av propaganda som vykort, tryckta tal och skicka föredragshållare runt i landet.

Martin: Som en slags valrörelse. Det står ju många namn här ser man, vad står det...

Mia: Ja. De här listorna är ju fulla med personnamn i långa rader, dels att de skrivit på dels hur mycket pengar de skänkt. Här kan man ju faktiskt hitta igen sina släktingar, eftersom logerna är starkt

kopplade till byar och områden i städer så kan man rätt enkelt eftersöka om ens släktingar tagit ställning i frågan. För Jämtlands del ligger dessa listor förvarade i IOGT-distriktets arkiv, och i själva arkivet är listorna inordnade efter namnet på den lokala föreningen. Så det bör gå att hitta rätt lätt. På Föreningsarkivet kan man även få hjälp att ta reda på vad den lokala föreningen hette. De kunde ju heta rätt fantasifulla namn: Fjällrosen, Decemberblomman eller Vikingalöftet!

Martin: Haha. Vikingalöftet! Vilket namn! Men vi kanske ska ta det ifrån början? Varför hade vi ens en omröstning?

Mia: Jo, då kanske vi ska backa tillbaka ända till 1800-talets början. Då konsumerade en genomsnittlig svensk nära 50 liter brännvin per år!

Martin: Wow... det är ju nästan 1 liter per vecka!

Mia: Ja du hörde rätt. Hisnande. Man brände hemma och hade enkel tillgång. Man startade ju gärna dagen med en liten hutt. Det finns även exempel på att man kunde få betalt för arbete i sprit. Barn med kolik som var otröjn som vi säger, alltså oroliga och svårtröstade kunde i vissa hem få en bomullstuss dränkt i sprit. Ja, du hör det var vanligt förekommande att man konsumerade brännvin helt enkelt.

Martin: Kanske inte så bra, var det inte svältår under samma tid?

Mia: Jo, det var just det. Man använde ju korn och potatis till att bränna brännvin, så i mitten av 1800-talet så förbjöd staten husbehovsbränningen som det hette. Det är ju bättre att man äter gröt än dricker starkt, liksom.

Martin: Ja precis. Drack man mindre sedan efter det att husbehovsbränningen förbjöds?

Mia: Ja, i slutet av 1800-talet var konsumtionen nere på under 10 liter, fortfarande mycket men betydligt mindre. Många, speciellt från politiskt håll menade, att en onykter befolkning kanske inte var de bästa arbetarna och så bra för landets utveckling.

Det kanske hade funkade längre tillbaka att ha en halvfull dräng eller piga i arbete på gården, men en halvfull industriarbetare var kanske inte lika eftertraktad och direkt farligt. Dels var det ju då lagstiftningen som gav resultat, men också ett resultat av att olika nykterhetsorganisationer startat upp verksamhet.

[musik: ES_First regiment march – Nico Dickens]

Martin: Hur illa var det egentligen med spriten hemma i stugorna?

Mia: Det är svårt att säga. Det här med spritförbrukning eller missbruk är ju inte ens något som man pratar om idag direkt. Men om man tittar på propagandan så ger ju den en viss bild. Jag har med mig ett skillingtryck ifrån den här tiden. Jag kan läsa lite ur den så får lyssnaren kanske en viss bild av hur det var i vissa hem?

Martin: Ja, gör det! Så får vi höra.

Mia: Så här illa kan det gå. Skillingtryck från den här tiden är oftast rätt så sorgsna. Här kommer första versen:

*I tolv år ålder en liten flicka,
med korg på armen mot krogen går.
Från hemmet hennes man järves skicka,*

*för att köpa brännvin man väl förstår.
I dryckeslaget därhemma sitter,
en rusig fader vid skövlad härd.
Bland höga drivor,
i kölden bitter,
går lilla Anna av hunger tård.*

Sedan förstår man under några verser att Annas mamma och lillebror har dött något år innan och att nu är hon ute i den bistra kölden och fryser ihjäl längs vägen. Hennes pappa ångrar sig då att han har ställt till det så tokigt genom att använda alkohol på det här sättet.

Sista versen lyder:

*Var mer då jämmer, sorg och tårar,
i strömmar flyta oskyldigt blod.
Ja, brännvinsfloden fram pressar tårar.
Den tar förståndet, kraft och mod.
Mot yttre fiender till vårt rike
sig fordom väpnade varje män.
Mot denna fiende sig utan like,
drar vi nu oss ut i strid var och en som kan.*

Martin: Ja du, det var ju inga muntra verser det där direkt...

Mia: Nej. Det var ju ett stort problem med spriten i samhället, så det fanns en anledning till att debatten togs.

Martin: Ja och det var därför man tog aktion mot husbehovsbränning, vid mitten av 1800-talet. Och så startade man nykterhetsföreningar?

Mia: Ja, den största var den internationella föreningen IOGT, egentligen International Order of Good Templars. Just här i Jämtland var 1 invånare av 10 med i en lokalförening, alltså i en lokalförening inom IOGT. Men sedan fanns det ju även andra typer av nykterhetsorganisationer Vita bandet, Blå bandet osv. men de hade klart färre medlemmar. Även frikyrkoförsamlingarna var ju för nykterhet och bidrog också till ett nyktrare samhälle.

Martin: 10 % det är rätt många.

Mia: Man brukar raljera lite här i Jämtland och prata om Godtemplarlandet och säga att det fanns en loge i varje by, och riktigt så många var det kanske inte men inte långt ifrån. Däremot fanns det nog föreningsmedlemmar i varje by. Men som sagt IOGT var stora och fanns ju över hela världen. Ordspråket var också "Världen är vårt fält"!

Martin: ...och hur hänger det ihop med förbudsomröstningen?

Mia: Jo nykterhetsorganisationerna drev på i frågan om förbud, de menade att mycket av det elände man såg i samhället kunde härledas till konsumtionen av alkohol. Brottslighet, fattigdom, familjer som splittrades, sjukdomar och för tidig död var några exempel på som man menade att man skulle kunna komma till rätta med om man förbjöd alkohol.

Vi har några fotografier i samlingarna från 1920-talet, där ser man glada och engagerade ofta yngre medlemmar som åker runt på lövade lastbilsflak, med stora skyltar som talar om Förbudsomröstningen. Tutande rullar de runt i olika byar och skanderar eller kanske sjunger! Det var ofta ungdomar, eller de yngre i föreningen

som åket runt och propagerade för förbudet, delade ut information om själva röstningen och påtalade vikten av att alla röstade. Jag tänker att det var lite nästan rusig stämning – att nu, äntligen ska vi nå målet! För det var det ju – ett stort mål, men det var inte deras förtjänst att det blev en omröstning i frågan.

Martin: Nähä, vems förtjänst var det då?

Mia: Riksdagen tillsatte en Nykterhetskommitté 1911 med 11 stycken ledamöter varav 8 stycken faktiskt var förbudsvänner, som man sa. Det vill säga att de var för ett förbud. De fick i uppdrag att utreda frågan kring spritförsäljningen i Sverige, skulle man införa en rejäl begränsning i form av eller införa ett totalförbud eller vad?!

Martin: Kom de fram till något?

Mia: Jo, det tog lite tid för kommittén att arbeta. Det blev flera delrapporter och de förordade ett förbud, men de var inte helt överens inom kommittén.

Martin: Förbudsivrarna hade visst inte lyckats övertyga alla. Vad var det man inte var överens om?

Mia: Den mest tongivande nej-sägaren i kommittén hette Ivar Bratt. Han var läkare och liberal politiker, han trodde inte på att alkoholism var en sjukdom. Han menade att alkoholmissbruk handlade mer om imitation och umgänge. Alltså man socialiserades in i ett negativt beteende, men om man kunde styra hur och var människor drack sin sprit så skulle man kunna begränsa skadeverkningarna menade han. Han trodde heller inte på idén att höja priserna, utan menade att konsekvensen då enbart skulle bli att fattiga människor skulle bli ännu fattigare då de ändå skulle fortsätta köpa sprit oavsett pris.

Martin: Hade han något förslag på hur man borde göra?

Mia: Han tycktes redan ha en färdig modell kan man säga. Den hade han infört i Stockholm 1914, under kristiden - det rasade ju ett världskrig även om Sverige inte var indraget så påverkades vi ju med ransonering bland annat.

Modellen var inte hans egen idé, utan en som Göteborgs stad infört redan 1865. Det handlade om individuell ransonering med en form av motbok där varje köp noterades, kallat Bratt-systemet efter honom själv. Alla köp skulle göras hos ett systembolag, som hade ensamrätt på försäljning av brännvin alltså utskänkingsrättigheter. De som drev systembolag fick inte gå med vinst, skulle hålla ljusa och rymliga lokaler med matservering. Gästerna skulle uppträda städat, vara över 18 år och fick inte handla på krita.

Martin: Ok, skulle det begränsa alkoholförsäljningen totalt då?

Mia: Nej, motståndarna alltså de som var för ett förbud, menade att all typ av ransonering bara skapade en illegal handel med sprit och smuggelsprit så de var inte alltför imponerade. Det hade också blivit tydligt under kristiden, där ransoneringen under kriget gjorde att just den illegala handeln ökade totalt sett.

Betänkandet föreslog också att frågan borde avgöras i en folkomröstning men då på kommunal nivå eftersom det ännu inte var instiftat allmän rösträtt.

Martin: Ja, men i själva verket blev det en betydligt större omröstning...

Mia: Ja, det blev ju det. En del stora förändringar hann genomföras, allmän rösträtt -en rätt stor förändring, och dessutom möjligheten att genomföra folkomröstningar.

Martin: Men varför blev den en folkomröstning, och inte bara ett beslut på politisk nivå?

Mia: Man hade lyssnat på Nykterhetskommitténs förslag, som menade att en folkomröstning var det bästa, för att:

Varje person som deltar i en dylik omröstning kommer att känna, att det kan bero på hans röst om lagen skall träda i kraft eller ej.

Man skulle bli personligt engagerad, välja att gå och rösta och dessutom acceptera resultatet på ett bättre sätt om man själv fick delta, till skillnad om Riksdagen bara beslutat.

Martin: Ok, och det lyssnade man då på eftersom det blev en folkomröstning?

Mia: Ja, så var det. Datumet sattes till den 27 augusti 1922.

[musik: ES_First regiment march – Nico Dickens]

Martin: Jaha, men hur hänger då allt detta ihop. Dokumenten du har med dig till exempel...

Mia: Jo, när beslutet om en förbudsomröstning till sist var fattat så hade ju nykterhetsrörelsen ett övertag, i och med att de redan var så välorganiserade. Runt om i landet fanns lokala föreningar och över

de ett övergripande krets-, distrikts- och rikssystem. De kunde ju direkt börja jobba och prata sig varma för ett ja till förbud. Dessutom bildade de snabbt en helt ny rikstäckande organisation – Förbudsvännernas Rikskommitté. Här samlades man brett över linjen - både nykterhets-, kvinno- och frikyrkorörelsen. Och den blev en slags propagandamaskin för Ja till förbud-sidan.

De behövde snabbt få in pengar för att kunna trycka upp texter för agitation, affischer och skapa föredrag och alltsammans skulle spridas till lokalföreningarna som skulle stå för själva lobbyingen. Därav alla insamlingar där i princip allt gick in i Rikskommittén som förädlade pengar till arbetsmaterial till massorna.

Martin: Ok, men hur var det med nej-sidan?

Mia: De var ju inte lika välorganiserade, men var många och hördes också i debatten. De hade ju också ett tydligt, utprövat alternativ - Brattssystemet. Varför förbjuda, när vi kan begränsa? Det bildas även här en riksorganisation, *Landsföreningen för nykterhet utan förbud* som samlade nej-sägarna. Man såg möjliga medlemmar bland dem som *hava ett personligt intresse av rusdryckshanteringens bevarande*. Alltså handlande, bryggeri- och hotellägare.

Generellt kan man säga att Nej-anhängarna återfanns i södra Sverige och i städerna. Tyvärr finns inga handlingar från någon lokalförening bevarade på Föreningsarkivet. I Jämtland var nog nej-sägarna i minoritet. Men självklart fanns det många som röstade nej även här. Inte minst personal inom hotell- och restaurang och anställda vid bryggerierna: *Hotell- och restaurangfacken skall efter sin kongress söka motverka all lagstiftning som kan medföra arbetslöshet för de anställda, varmed särskilt åsyftas förbudslagstiftningen*, kan man läsa i pressen.

Martin: Hur gick debatten i frågan, var det som idag eller?

Mia: Från Ja-sidan, där vi har Riksföreningens tidning som heter just *Förbudsomröstningen*, kan man se att deras retorik är som om de utkämpar ett krig.

Martin: Inte så konstigt om man tänker på att första världskriget ganska nyss avslutats...

Mia: Just det. I tidningen finns rubriker som talar om att man befinner sig vid *fronten i den stora förbudsstriden* och man *är en armé* och har *generaler som ska samordna trupperna inför striden*. I tidningen har man löpande rapportering *från stridslinjen*, från lokalföreningar runt om i landet. Den illustreras med en bild av S:t Göran i strid med draken. Han räddade ju en stad, i den här striden handlade det ju om ett helt rike som måste räddas! Debatten är ganska allvarlig och känslofylld. De båda sidorna smädar också varandra både i text och bild, och anklagar varandra för att sprida lögner. Så visst finns det likheter med idag...

Martin: Var det här något unikt för Sverige just att den här frågan var så aktuell och att diskussionerna fördes om just ett förbud?

Mia: Nej, inte alls. Både Norge och Island hade infört förbud från 1916. I Finland pågick diskussioner på samma sätt som i Sverige. Så det är klart att man sneglat på sina nordiska grannar. Men sedan hade ju även Kanada och USA infört förbud precis efter kriget, och även Ryssland faktiskt strax före Första världskrigets utbrott. Så att diskussioner fördes var inte något unikt för Sverige.

Martin: Detta om att Ryssland hade infört ett förbud innan Första världskriget var nytt för mig. Det visste jag inte...

Mia: Nej, det kände inte jag heller till faktiskt...

Martin: Men hur fungerade det då sedan i samband med omröstningen? Det var något med de manliga och kvinnliga rösterna, eller hur?

Mia: Ja, det är enda gången som man har mätt manliga och kvinnliga röster i ett val/omröstning i Sverige.

Martin: Här finns det ett komplett underlag för samtliga män och kvinnor om hur de röstade. Hur kommer det sig?

Mia: Jo, debatten handlade ju mycket om ja- och nej-sida. Och man var medveten om att kvinnor i större utsträckning var för ett förbud. Medan man tyckte att beslutet - vad det än blev, skulle komma att påverka männen i större utsträckning. I klartext, varför skulle kvinnorna få vara med och avgöra om männen skulle få köpa sprit eller inte. Det borde få avgöras enbart av männen. Den allmänna rösträtten hade ju införts bara året innan, så det kanske kändes lite ovant också för alla.

Dessutom menade många att kvinnorna visst påverkades i stor utsträckning, speciellt om mannen drack upp hela lönen, inte kunde sköta jobbet på grund av alkoholproblem, eller till och med blev sjuk av sitt drickande. Så Ja-sidan menade att detta i högsta grad var en kvinnofråga. Propagandan från Ja-sidan visar gärna den bilden. Till exempel finns det en affisch som heter "Löneaftern", där mannen i stort sett ligger i rännstenen, medan kvinnan står bredvid med ett litet barn i famnen. På den här tiden fick man ofta lön per vecka, och dracks den upp varje fredag är det klart att det blev kännbart för familjen.

Martin: Men tillbaka till omröstningen, man kan säga att det var en kort och intensiv vår och sommar inför omröstningen, där bägge sidor agiterade och drev på för att knyta väljare till sig. Så hur gick det till sist?

Mia: Ja den 27 augusti var det ju då till sist dags, valdeltagandet var ungefär lika stort som i riksdagsvalet 1921, ungefär 55 procent. I senaste riksdagsvalet 2022 var det nära 86 % som röstade, så det kanske upplevs som lågt deltagande då med bara 55 %. Men man får ha med sig att många ju var nybörjare. Det var långt ifrån alla kvinnor som tyckte att de skulle ha rösträtt, det var männens sak. Frågan var kanske ointressant för just mig, och att ta sig till röstningslokalen upplevdes som krångligt för en del och så vidare.

[musik: ES_First regiment march – Nico Dickens]

Martin: Hur gick det i omröstningen? Vilken sida vann?

Mia: Jo, även om nu nykterhetsorganisationerna och Ja till förbudsidan hade ett försprång genom att vara välorganiserade, så förlorade de knappt, 48,8 % av rösterna mot 50,8 %. Superjämmt! Lite som vi är vana i riksdagsvalen nu för tiden!

Lite mer siffror: Utav männen röstade 59 % nej, och utav kvinnorna 41 %. Det var även stora regionala skillnader, t ex mellan norra och södra delen av Sverige. I Västerbottens län röstade totalt 81 % ja, medan det i det före detta Malmöhus län var 81 % nej till förbud.

För Jämtlands del var det totalt ungefär 72% som röstade ja till förbud. Men ser man till kvinnorösterna nära 84 % medan 64 % av

männens var ja-röster. Så det skiljde sig åt en hel del. Men Nej till förbud vann alltså!

Martin: Så vad innebar det då? Vad ledde det till?

Mia: Folkomröstningen var genomförd, även om det var oerhört jämnt så hade ju Nej till förbud vunnit. Socialdemokraterna hade sagt innan omröstningen, att för att komma fram till ett beslut så var det tvunget att någon av sidorna fått minst 66 % av rösterna. Så blev det ju inte nu. Så Riksdagen gick in och beslutade att inte införa totalförbud av försäljning, men däremot införa en mer restriktiv hållning. Bratt-systemet hade ju testats på flera platser och det fungerade tillfredsställande tyckte man.

Från 1919 hade Sverige dessutom infört utskänkingsbolag som sålde brännvin, men dittills hade gemene man kunnat köpa importerad konjak och whisky hos den lokala handlaren och även vin och öl. Men efter 1922 fick Systembolaget monopol på all försäljning av alkohol i Sverige. Och dessutom infördes Motboken med en personlig ranson per månad. Restauranger ansökte om utskänkningstillstånd så du kunde även gå på restaurang och köpa alkohol, men fick då inte bara dricka utan var tvungen att även beställa mat.

Martin: Så monopolet fyller alltså 100 år i år!

Mia: Ja, det kan man säga.

Martin: Hur mycket alkohol fick man köpa då enligt Brattsystemet?

Mia: Det har sett lite olika ut genom årens lopp. Men generellt kan man säga att beroende på inkomst, förmögenhet och position i samhället avgjorde hur stor tilldelning du hade. En kvinna med motbok var ytterst

sällsynt. En gift kvinna kunde i princip aldrig få en egen motbok. Det ansågs inte motiverat, även tilldelningen var långt mindre än männens.

Den vanligaste ransonen av sprit var 3 liter i månaden för en man och en halvliter per kvartal för en kvinna. En direktör fick sig tilldelat 4 liter i månaden. Det skilde även mellan söder och norr. Man var mer liberal i tilldelning och öppettider i södra Sverige mot hur det var i norra delen, apropå hur fördelningen av nej- och ja-anhängare hade sett ut inför omröstningen.

Martin: Så orättvist! Diskriminering både mot kvinnor, lågavlönade och norrlänningar. När togs motboken bort?

Mia: Till sist tyckte man att motboken hade gjort sitt, och frihet under ansvar kändes kanske mer modernt. Den tjänade inte längre sitt syfte då alkoholkonsumtionen dessutom var på väg uppåt igen, så man tog till sist bort den 1955.

Martin: Och mycket av den här kampen mot alkoholen finns dokumenterad i nykterhetsrörelsens arkiv, som till stor del finns i Föreningsarkiven i landet?

Mia: Ja, och IOGT som sagt är den största med många lokala föreningar. På 1970-talet gjordes systematiska insamlingar av IOGT-arkiv över hela Norden och man sände in arkiven till olika arkivinstitutioner. Det var ju en viktig folkrörelse. Idag kan man hitta IOGT-arkiv inte bara i Föreningsarkiven utan också i andra arkiv som kommunarkiv och i Riksarkivet/Landsarkiven.

Martin: Hur kan man få översikt över det här stora och utspridda materialet?

Mia: Ja, för Sveriges del kan man söka i Nationell arkivdatabas NAD. Skriv till exempel in IOGT som arkiv, man kan även välja vilken

arkivinstituttion man tänker är mest aktuell. Givetvis kan man också söka efter andra nykterhetsföreningar, eller helt andra föreningar.

Martin: Mia Nilsson, från Föreningsarkivet i Jämtlands län. Tack för idag! Det är alltid lika roligt att ha dig här.

Mia: Tack själv för att jag fick komma!

Martin: Och med det säger vi tack och adjö från oss här i Arkivstudion!